

Ptaki parku dworskiego w Porębie Wielkiej i w jego najbliższym otoczeniu

Birds of historical manorial park in Poręba Wielka and its surrounding area

Paweł Armatys, Jan Loch

Abstract: Gorce National Park's enclave in Poręba Wielka village with about 25 ha area consists of the monumental Wodzicki's Park, fields, orchards, meadows and field afforestations, as well as the small wood on the southern slope of nearest Chabówka hill. The habitat mosaic determines very rich bird fauna. The aim of this paper was to summarize observations of avifauna carried out in the period 1997–2012. In this time 106 species have been recorded, among which 67 were regarded as breeding or probably breeding.

Key words: ornithology, Gorce Mts, Gorce National Park, afforestation, rural landscape, biodiversity

Pracowania Naukowo-Edukacyjna Gorczańskiego Parku Narodowego, Poręba Wielka 590, 34–735 Niedźwiedź, e-mails: paw_armatys@poczta.onet.pl; jan.loch@gorcepn.pl

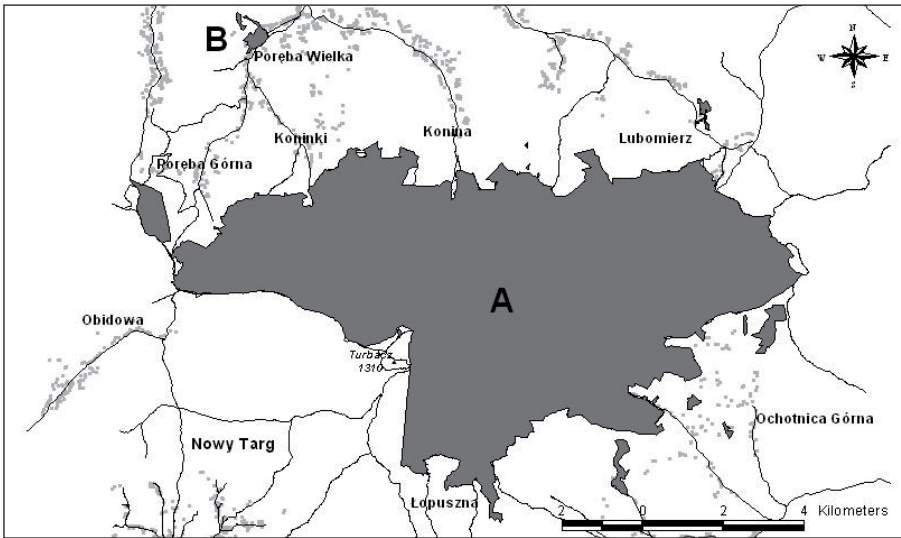
WSTĘP

Granice Gorczańskiego Parku Narodowego obejmują kompleks główny o powierzchni około 6800 ha oraz kilka mniejszych enklaw, z których większość leży w jego pobliżu (Ryc. 1). Całkowita powierzchnia Parku wynosi w zaokrągleniu 7030 ha. Do tej pory stwierdzono na tym obszarze 136 gatunków ptaków, w tym 106 lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych (Świerz-Zaleski 1930; Kozłowski 1974; Głowaciński 1991; Loch 1992; Loch 1997; Bashta 2002; Armatys 2002; Nowak 2003; Armatys 2010). Wśród publikowanych danych niewiele jest informacji o ptakach występujących w obrębie enklawy w Porębie Wielkiej oddalonej kilka kilometrów w kierunku północno-zachodnim od granic Parku, gdzie swoją siedzibę ma obecnie Dyrekcja GPN (Armatys 2006; Loch 2010). Obszar ten obejmuje zabytkowy park dworski Wodzickich, pola, łąki i zadrzewienia śródpolne w jego najbliższym otoczeniu oraz kompleks leśny na zboczu góry Chabówka. Znaczne zróżnicowanie siedliskowe tego terenu sprzyja występowaniu dużej liczby gatunków ptaków.

Celem niniejszego opracowania jest podsumowanie dotychczasowej wiedzy na temat występującej tutaj awifauny.

CHARAKTERYSTYKA TERENU

Obszar enklawy GPN o powierzchni około 25 ha jest położony na południowych zboczach i u podnóży góry Chabówka w dolinie potoku Porębianka (Ryc. 2). Główną jego część (około 15 ha) zajmuje zespół parkowo-dworski, którego początki sięgają drugiej połowy XVI w. W przeciągu wieków właściciele tych dóbr zmieniali się kilkakrotnie. Wreszcie od roku 1760 aż do 1945 kompleks ten, jako część klucza wielkoporębskiego, był własnością rodziny Wodzickich. W tym okresie, w XVIII wieku zaprojektowano istniejące do dzisiaj założenie parkowe, a w 1934 r. za zgodą hrabiego Ludwika Wodzickiego park został uznany za pomnik przyrody (Dobrowolski 1927; Rychnikowa 1960; Loch 2010). Po II wojnie światowej majątek przeszedł na własność Skarbu Państwa,

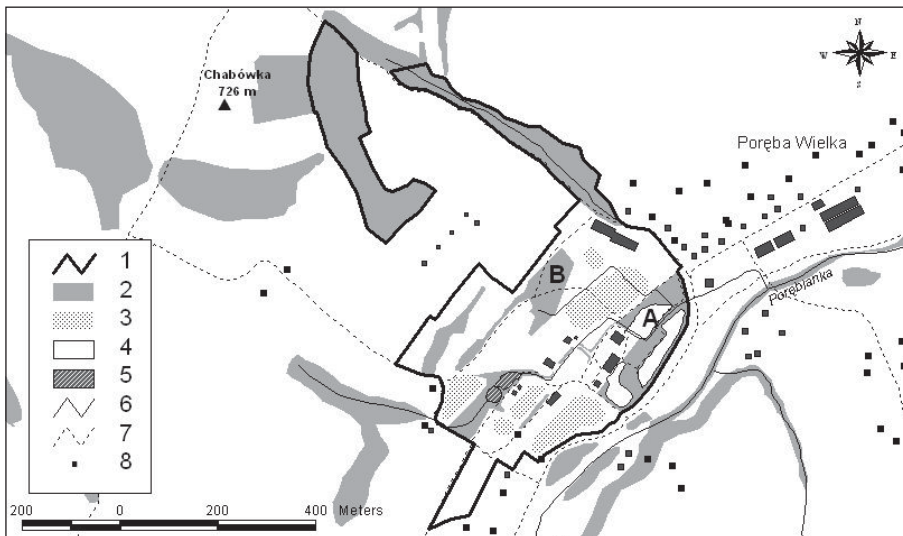


Ryc. 1. Położenie Gorczańskiego Parku Narodowego. A – główny obszar; B – enklawa w Porębie Wielkiej.
 Fig. 1. Location of the Gorce National Park. A – main territory; B – enclave in Poręba Wielka.

a w 1983 roku został przekazany w zarząd Gorczańskiemu Parkowi Narodowemu.

Na park dworski, stanowiący pozostałość otoczenia rezydencji hrabiów Wodzickich, składają się aleje, kępy drzew, sady, wnętrza z łąkami, stawy dworskie oraz niewielki fragment lasu grądowego

położony u podnóża góry Chabówka. Obszar położony wokół głównych alei spacerowych na terasach zalewowych Porębianki zwany jest Parkiem Dolnym. Drzewa są tu okazałych rozmiarów, wiele z nich to pomniki przyrody, często dziuplaste. Do najczęściej występujących należą: lipa



Ryc. 2. Enklawa Gorczańskiego Parku Narodowego w Porębie Wielkiej. 1 – granica GPN; 2 – lasy, zadrzewienia; 3 – sady; 4 – łąki, pola; 5 – stawy; 6 – rzeki, potoki; 7 – drogi, ścieżki; A – Park Dolny; B – Park Górny.
 Fig. 2. Gorce National Park enclave in Poręba Wielka. 1 – border of Gorce National Park; 2 – forests, afforestations; 3 – orchards; 4 – fields, meadows; 5 – ponds; 6 – rivers, streams; 7 – road, paths; A – part of park named Park Dolny; B – part of park named Park Górny.

szerokolistna *Tilia platyphyllos*, lipa drobnolistna *T. cordata*, wiąz górski *Ulmus montana*, jawor *Acer pseudoplatanus*, jesion wyniosły *Fraxinus excelsior*, kasztanowiec zwyczajny *Aesculus hippocastanum*, olsza czarna *Alnus glutinosa* i olsza szara *A. incana*. W sadach występują stare, dziuplaste jabłonie. Krzewy reprezentują: czeremcha pospolita *Padus avium*, leszczyna *Corylus avellana*, tarnina *Prunus spinosa*, głóg *Crataegus sp.*, jaśminowiec wonny *Philadelphus coronarius*. Wśród alei i zadrzewień znajdują się budynki stanowiące pozostałości dawnego założenia dworskiego lub ich powojenną adaptację. W zachodniej części parku znajdują się dwa stawy dworskie. U podnóża góry Chabówka położony jest półnaturalny fragment lasu łąkowego zwany Parkiem Górnym z okazałymi lipami, wiązami i jaworami oraz z dużą liczbą leżących kłód w różnych stopniach rozkładu.

Pomiędzy parkiem dworskim a lasem na Chabówce rozciągają się łąki i pola uprawne z licznymi kępami drzew i krzewów, szczególnie na miedzach. Z drzew występują tu najczęściej: jesion wyniosły i jawor, a z krzewów – tarnina, głóg, dereń świdwa *Cornus sanguinea*, róża dzika *Rosa canina*. Część pól pozostawiona odłogiem dziczeje. Na nich osiedlają się drzewa i krzewy występujące w sąsiedztwie.

Las na górze Chabówka o powierzchni około 3,8 ha jest silnie zróżnicowany pod względem składu gatunkowego i wykazuje wiele cech przejściowych pomiędzy łąką a buczyną karpacką. W niektórych fragmentach nawiązuje również do nazboczowych lasów klonowo-lipowych. W południowo-zachodniej części kompleksu leśnego w drzewostanie dominuje czereśnia ptasia a w silnie rozwiniętej warstwie krzewów panuje leszczyna *Corylus avellana*. Liczne są również podrosty jodły *Abies alba*. W cyplu leśnym schodzącym wzdłuż potoku w stronę południowo-wschodnią, obejmującym powierzchnię około 2,3 ha, znaczny udział ma świerk *Picea abies*. Wzdłuż drogi rośnie szpaler okazałych sosen zwyczajnych *Pinus sylvestris*. Najwyżej położona część lasu poniżej szczytu Chabówki (720 m n.p.m.), stanowi najlepiej zachowany płat w tym kompleksie leśnym. W drzewostanie wzrasta tu udział buka *Fagus sylvatica* i jawora. Z krzewów rośnie również wiciokrzew pospolity *Lonicera xylosteum*. W tej części występuje najwięcej stojących, martwych drzew i duże ilości powalonego, mursejącego drewna na dnie lasu. Kompleks leśny ze wszystkich stron posiada dobrze rozbudowaną

ścianę lasu (strefę ekotonową). Obserwuje się również spontaniczne obsiewanie się gatunków drzew i krzewów na odłogach przy granicy lasu.

Na udział gatunków ptaków w tym kompleksie leśnym, oprócz wspomnianych powyżej pól, łąk i kęp zadrzewień, mają również wpływ różne formy spontanicznej sukcesji lasu wykształcające się w bezpośrednim sąsiedztwie w postaci lasków z dominacją wierzyby iwy *Salix caprea* i brzozy brodawkowatej *Betula pendula* oraz zwartych zakrzewień z dominacją róży dzikiej.

MATERIAŁY I METODY

W ramach tego opracowania zgromadzono i podsumowano obserwacje zbierane w latach 1997–2012. Dane te pochodzą głównie z notatek własnych autorów, a także innych pracowników Parku, które w dużej części są gromadzone w bazie obserwacji przyrodniczych GPN (Inicjały obserwatorów: PA – Paweł Armatys, JL – Jan Loch, MS – Mariola Stefanik, MR – Marek Ruciński, ES – Ewa Strauchmann, KC – Kazimierz Chwistek). Dodatkowo w latach 2001–2002 oraz 2011–2012 prowadzono bardziej szczegółowe obserwacje ptaków lęgowych, podczas których wyszukiwano i znaczone na mapach terytorium oraz miejsca gniazdowania wszystkich występujących tutaj gatunków. Tak zbierane dane pozwalają na oszacowanie ich populacji. Dla każdego gatunku podano kategorię występowania:

- lęgowy lub prawdopodobnie lęgowy – gatunki, w przypadku których obserwacje wskazują na pewne gniazdowanie lub jest ono bardzo prawdopodobne,
 - zalatujący – gatunki pojawiające się na omawianym terenie nawet w okresie lęgowym, ale obserwacje nie wskazują na ich gniazdowanie, natomiast są lęgowe w okolicy,
 - przelotny – gatunki pojawiające się na omawianym terenie zazwyczaj w okresie migracji.
- Dodatkowo określono również występowanie w okresie zimowym:
- zimujący – gatunek obserwowany na tym terenie regularnie w okresie zimowym (1 grudnia do końca lutego),
 - sporadycznie zimujący – gatunek zalatujący zimą lub pojawiający się wówczas na krótki czas albo przebywający nieco dłużej, ale tylko w niektórych latach.

PRZEGLĄD STWIERDZONYCH GATUNKÓW

Bocian biały *Ciconia ciconia* (Linnaeus 1758) – Zalatujący. Pojedyncze obserwacje ptaków żerujących na łąkach. Od końca lat 90-tych do 2001 r. gniazdo znajdowało się na kominie szkoły w Porębie Wielkiej około 1 km od parku dworskiego. Później ptaki przeniosły się na wieżę kościoła w tej samej miejscowości, gdzie gnieździły się do 2008 roku. Jednak podczas remontu wieży w 2009 roku zaistniała konieczność zdjęcia gniazda. Podjęto wtedy próbę przeniesienia go na sztuczną platformę przygotowaną na pobliskim słupie. Niestety ptaki nie zaakceptowały nowej lokalizacji gniazda. Najbliższe czynne gniazdo znajduje się obecnie w Koninie.

Bocian czarny *Ciconia nigra* (Linnaeus 1758) – Zalatujący. Pojedyncze obserwacje ptaków żerujących nad oczkiem wodnym lub stawami w parku dworskim. Widywano także ptaki krążące nad górą Chabówka w sezonie lęgowym oraz zgrupowania przed wędrówką na zimowiska: 11 VIII 2011 – 10 osobników (MS); 4 IX 2012 – 6 osobników (MS). Niekiedy spotyka się bociany czarne żerujące nad Porębianką np.: 8 V 2000 – 1 osobnik (PA); 13 IV 2008 – 1 osobnik (PA); 10 V 2010 – 1 osobnik (JL).

Czapla siwa *Ardea cinerea* (Linnaeus 1758) – Zalatująca i sporadycznie zimująca. Spotykana sporadycznie nad stawami w parku dworskim np.: 29 IV 2010 – 1 osobnik (PA, JL); 22 V 2010 – 1 osobnik (JL). Częściej widywana nad Porębianką szczególnie w okresie zimowym.

Krzyżówka *Anas platyrhynchos* Linnaeus 1758 – Lęgowa i zimująca. Corocznie 2–3 pary gnieźdzą się na stawach. Zimujące ptaki w grupach po kilka osobników spotyka się regularnie nad Porębianką.

Cyraneczka *Anas crecca* Linnaeus 1758 – Zalatująca i sporadycznie zimująca. Obserwowany 1 osobnik na stawach w parku dworskim w lutym 2010 roku (JL).

Nurogęś *Mergus merganser* Linnaeus 1758 – Lęgowa. Pierwsze stwierdzenie w kwietniu 2008 r. Od tego czasu każdego roku notuje się 2–3 pary. Gnieździ się w starych zadrzewieniach parkowych, a dorosłe ptaki często spotyka się na stawach dworskich oraz na Porębiance. 23 V 2010 roku stwierdzono pisklęta w Parku Dolnym.

W okresie zimowym gatunek ten nie był obserwowany nad Porębianką, ale widywano ptaki nad pobliską Mszanką np.: 15 II 2011 – 3 osobniki (PA) oraz nad Rabą: 10 III 2011 – 2 osobniki w rejonie Kasinki Małej (PA).

Jastrząb *Accipiter gentilis* (Linnaeus 1758) – Zalatujący i sporadycznie zimujący. Pojedyncze polujące ptaki stwierdzano w rejonie góry Chabówka. Na terenie parku dworskiego spotykany sporadycznie, głównie zimą np.: 14 I 2004 – czatujący w pobliżu karmnika (MR)

Krogulec *Accipiter nisus* (Linnaeus 1758) – Zalatujący i zimujący. Często obserwowany na tym terenie, szczególnie w okresie zimowym, kiedy czatuje w pobliżu karmników i atakuje grupujące się tam ptaki wróblowate.

Myszołów *Buteo buteo* (Linnaeus 1758) – Lęgowy i zimujący. Od ponad 10 lat 1 para gnieździ się w drzewostanie na Chabówce. Gniazda są umieszczone na sośnie i na brzozie. Ptaki widuje się w rewirze przez prawie cały rok.

Myszołów włochaty *Buteo lagopus* (Pontoppiden 1763) – Przelotny i sporadycznie zimujący. Pojedyncze obserwacje w okresie zimowym. Zimą 2010 roku gatunek ten stwierdzano w okolicy kilkakrotnie np.: 3–4 II 2010 – 1 osobnik (PA, JL); 15 III 2010 – 1 osobnik (JL).

Błotniak zbożowy *Circus cyaneus* (Linnaeus 1758) – Przelotny. Polujące i przelatujące ptaki widywano sporadycznie w rejonie Chabówki, głównie podczas jesiennych przelotów, np.: 10 V 2007 – samica polująca nad Chabówką (JL); 11 X 2010 – polująca samica (MS).

Błotniak stawowy *Circus aeruginosus* (Linnaeus 1758) – Przelotny. Polujące i przelatujące ptaki widywano sporadycznie w rejonie Chabówki głównie podczas jesiennych przelotów, np.: 24 VIII 2010 – 1 polujący osobnik (JL); 9 VIII 2012 – 1 przelatująca samica (PA); 28 VIII 2012 – samica (MS); 11 IX 2012 – 1 samica (MS).

Błotniak łąkowy *Circus pygargus* (Linnaeus 1758) – Przelotny. Jednego przelatującego osobnika obserwowano w rejonie Chabówki: 25 IX 2008 – 1 samiec (MS).

Orzeł przedni *Aquila chrysaetos* (Linnaeus 1758) – Zalatujący i sporadycznie zimujący. Prawdopodobnie rejon Chabówki jest częścią terytorium łowieckiego pary gnieźdzącej się po północnej stronie Gorców. Dorosłe i młodociane osobniki są widywane kilkanaście razy w ciągu roku.

- Pustułka** *Falco tinnunculus* Linnaeus 1758 – Lęgowa i sporadycznie zimująca. Jedna para gnieździła się w latach 2006–2009 w parku dworskim w opuszczonych gniazdach gawronów. Regularnie widuje się ptaki polujące w rejonie Chabówki. Zdarzały się również obserwacje w okresie zimowym: 4 II 1020 – 1 polujący osobnik (PA); 12 II 2010 – 1 polujący osobnik (JL).
- Kobuz** *Falco subbuteo* Linnaeus 1758 – Zalatujały. Kilka razy obserwowano ptaki przelatujące lub polujące, np.: 16 VI 2008 – 2 osobniki nad Chabówką (MS); 16 VII 2010 – 1 przelatujący osobnik (JL); 25 V 2011 – polująca para na górze Potaczkowa (MS); 15 VIII 2012 – 1 osobnik (MS).
- Kobczyk** *Falco vespertinus* Linnaeus 1766 – Zalatujały. Jednego osobnika obserwowano 18 VI 2012 roku nad doliną Porębianki przy parku dworskim (JL).
- Bażant** *Phasianus colchicus* Linnaeus 1758 – Lęgowy i zimujący. Stwierdzany w ciągu całego roku na terenach otwartych powyżej parku dworskiego i w rejonie Chabówki. W okresie zimowym po kilka osobników stale przebywa w miejscach dokarmiania ptaków w pobliżu budynku dyrekcji GPN.
- Jarząbek** *Bonasa bonasia* (Linnaeus 1758) – Zalatujały. Jeden osobnik obserwowany w drzewostanie na Chabówce we wrześniu 2010 r. (JL).
- Kuropatwa** *Perdix perdix* (Linnaeus 1758) – Prawdopodobnie lęgowa i sporadycznie zimująca. Stwierdzana na polach uprawnych, na południowych zboczach Chabówki, np.: 8 X 2008 – stadko 8 osobników na Chabówce (MS).
- Przepiórka** *Coturnix coturnix* (Linnaeus 1758) – Prawdopodobnie lęgowa. Odzywające się pojedyncze ptaki są stwierdzane na łąkach i polach w parku dworskim oraz na zboczach Chabówki np.: 26 VI 2000 – głos 1 osobnika powyżej Parku Górnego (PA); 6 VI 2002 – głos 1 osobnika (PA); 6 VI 2008 – głos 1 osobnika (PA); 16 VII 2011 – głos 1 osobnika (JL); 12 IX 2012 – 1 osobnik (MS).
- Derkacz** *Crex crex* (Linnaeus 1758) – Lęgowy. Na terenie łąk znajdujących się w obrębie opisywanego obszaru oraz w jego bezpośrednim sąsiedztwie spotyka się 1–3 odzywających się samców. W lipcu 2003 roku stwierdzono pisklę na terenie parku dworskiego (JL).
- Brodzicz piskliwy** *Actites hypoleucos* (Linnaeus 1758) – Zalatujały. Pojedyncze obserwacje ptaków żerujących nad Porębianką.
- Słonka** *Scolopax rusticola* Linnaeus 1758 – Zalatujały. Jeden osobnik stwierdzony 25 X 2012 – 1 osobnik (MS).
- Grzywacz** *Columba palumbus* Linnaeus 1758 – Lęgowy. Na opisywanym terenie gnieździ się 1–3 par. Spotykany najczęściej w drzewostanie na Chabówce, ale stwierdzano gniazdujące ptaki również w parku dworskim. Podczas przelotów obserwowany w większych grupach, np.: 15 III 2012 – 30 osobników (MS).
- Sierpówka** *Streptopelia dacocto* (Frisvaldszky 1838) – Lęgowa i zimująca. 1–2 pary spotykane zazwyczaj w rejonie parku dworskiego. W zimie stwierdzana przy karmnikach.
- Kukułka** *Cuculus canorus* Linnaeus 1758 – Zalatujały. Pojedyncze obserwacje ptaków w rejonie Chabówki i parku dworskiego np.: 29 V 2001 – słyszana w rejonie Parku Górnego (PA).
- Puszczyk** *Strix aluco* Linnaeus 1758 – Lęgowy i zimujący. W obrębie parku dworskiego gnieździ się od wielu lat 1 para. Najczęściej zajmują dziuple w Parku Górnym.
- Uszatka** *Asio otus* (Linnaeus 1758) – Zalatujały i sporadycznie zimująca. Jeden osobnik stwierdzony w rejonie Parku Górnego i stawów dworskich: 7 II 2010 – 1 osobnik (JL), a także na Chabówce: 5 VII 2012 – 1 osobnik na górze Potaczkowej (MS).
- Lelek** *Caprimulgus europaeus* Linnaeus 1758 – Zalatujały. Obserwowany na skraju lasu na Chabówce: 25 IV 2000 – widziany 1 osobnik (MS); 11 XI 2012 – widziany 1 osobnik (KC).
- Zimorodek** *Alcedo atthis* (Linnaeus 1758) – Zalatujały i sporadycznie zimujący. Pojedyncze osobniki obserwowane sporadycznie nad stawami w parku dworskim. Nad Porębianką widywane zarówno w okresie lęgowym jak i zimą.
- Dzięcioł zielonosiwy** *Picus canus* Gmelin 1788 – Prawdopodobnie lęgowy i zimujący. Widywane lub słyszane najczęściej jesienią i wczesną wiosną. W tym czasie pojawiają się ptaki odzywające się głosem godowym. Jesienią 2011 r. obserwowano samicę poprawiającą dziuplę w Parku Górnym. Do tej pory nie potwierdzono gniazdowania.
- Dzięcioł zielony** *Picus viridis* Linnaeus 1758 – Lęgowy i zimujący. W obrębie parku dworskiego

- gniazduje 1–2 par. Zajęte dziuple stwierdzano najczęściej w Parku Górnym.
- Dzięcioł czarny** *Dryocopus martius* (Linnaeus 1758) – Zalatujący i sporadycznie zimujący. Głos i osobniki żerujące sporadycznie spotykano w drzewostanie na Chabówce. W kwietniu 2012 r. słyszano werblującego samca, ale nie potwierdzono gniazdowania.
- Dzięcioł duży** *Dendrocopos major* (Linnaeus 1758) – Lęgowy i zimujący. Na opisywanym terenie gnieździ się 2–4 pary. Dziuple stwierdzano zarówno w parku dworskim jak i na Chabówce. Zimą często obserwowany przy karmnikach.
- Dzięcioł średni** *Dendrocopos medius* (Linnaeus 1758) – Zalatujący i sporadycznie zimujący. Pojedyncze ptaki obserwowano zazwyczaj w okresie zimowym: 10 II 2007 – 1 osobnik (MR); 12 XI 2012 – 1 osobnik (JL).
- Dzięciołek** *Dendrocopos minor* (Linnaeus 1758) – Lęgowy i zimujący. Ptaki stwierdza się głównie w rejonie parku dworskiego i jego otoczeniu. Występują tutaj prawdopodobnie 1–2 pary. Zimą obserwowany przy karmnikach.
- Krętogłów** *Jynx troquilla* Linnaeus 1758 – Prawdopodobnie lęgowy. Corocznie 1–2 samce pojawiają się w rejonie parku dworskiego i w jego otoczeniu, np.: 21 V 2001 – głos 1 osobnika (PA); 13 V 2008 – widziany 1 osobnik (PA); 1 VI 2011 – głos 1 osobnika (MS); 25 IV 2012 – odzywający się samiec (MS).
- Skowronek** *Alauda arvensis* Linnaeus 1758 – Zalatujący. Śpiewające samce spotyka się nad łąkami i polami na Chabówce w bezpośrednim sąsiedztwie terenu GPN.
- Dymówka** *Hirundo rustica* Linnaeus 1758 – Zalatujący. Widuje się ptaki przelatujące i polujące.
- Oknówka** *Delichon urbica* Linnaeus 1758 – Zalatujący. Widuje się ptaki przelatujące i polujące.
- Pliszka siwa** *Motacilla alba* Linnaeus 1758 – Lęgowy. 2–3 pary gnieździą się w zakamarkach budynków znajdujących się w parku dworskim. W 2011 roku stwierdzono gniazdo w otworze wentylacyjnym komina w dyrekcji GPN.
- Pliszka górska** *Motacilla cinerea* Tunstall 1771 – Zalatująca. Odnotowano pojedyncze obserwacje ptaków przy potoku płynącym z Chabówki oraz w pobliżu stawów, np.: 22 III 2012 – 1 samiec (PA). Gatunek lęgowy na Porębiance, skąd z pewnością zalutuje na teren parku dworskiego.
- Świergotek drzewny** *Anthus trivialis* (Linnaeus 1758) – Lęgowy. Śpiewające samce (1–3) stwierdza się powyżej Parku Górnego oraz na obrzeżach drzewostanu na Chabówce.
- Jemiołuszka** *Bombycilla garrulus* (Linnaeus 1758) – Przelotna i sporadycznie zimująca. Pojawia się w okresie zimowym, ale nie każdego roku. Stadka od kilku do kilkuset osobników odwiedzają zadrzewienia i sady w poszukiwaniu pozostawianych owoców, np.: 15 I 2001 – około 200 osobników (PA); 13 I 2009 – 120 osobników (PA); 19 I 2009 – około 200 osobników (PA); 6 IV 2009 – kilka osobników (PA); 22 III 2011 – 37 osobników (PA). W niektórych latach koczujące ptaki widywano jeszcze w kwietniu, a nawet w maju, np.: 14 IV 2009 – kilka osobników (MS).
- Strzyżyk** *Troglodytes troglodytes* (Linnaeus 1758) – Lęgowy i zimujący. Gnieździ się 3–5 par. Częściej spotykany w obrębie drzewostanów na stokach Chabówki. Na terenie parku dworskiego obserwowano pojedyncze osobniki głównie w rejonie Parku Górnego i stawów.
- Pokrzywnica** *Prunella modularis* (Linnaeus 1758) – Lęgowy. Gatunek nieliczny (1–3 par), obserwowany w rejonie Parku Górnego oraz w drzewostanie na zboczach Chabówki.
- Śpiewak** *Turdus philomelos* C.L. Brehm 1831 – Lęgowy. Na terenie parku dworskiego i w drzewostanie na Chabówce gnieździ się 5–10 par.
- Paszkot** *Turdus viscivorus* Linnaeus 1758 – Lęgowy. Potwierdzono lęgi tego gatunku na Chabówce, gdzie prawdopodobnie występują 1–2 pary. W 2011 i 2012 roku stwierdzono gniazdo i podloty. Podczas przelotów obserwowano liczne stada, np.: 17 X 2012 – ponad 200 osobników (MS).
- Kwiczół** *Turdus pilaris* Linnaeus 1758 – Lęgowy i sporadycznie zimujący. Gnieździ się 4–8 par, głównie w obrębie parku dworskiego. W okresie zimowym spotyka się stada koczujących ptaków, np.: 18 XII 2000 – około 150 osobników (PA).
- Kos** *Turdus merula* Linnaeus 1758 – Lęgowy i zimujący. Na terenie parku dworskiego i w drzewostanie na Chabówce gnieździ się 5–10 par.
- Drożdżik** *Turdus iliacus* Linnaeus 1766 – Przelotny. Nieliczne obserwacje w okresie migracji, głównie wiosennej, np.: 28 III 2000 – 3 osobniki (PA); 21 III 2012 – 1 osobnik (PA).

- Mysikrólik** *Regulus regulus* (Linnaeus 1758) – Lęgowy i zimujący. 2–3 pary występują we fragmentach drzewostanów z domieszką gatunków iglastych na Chabówce. Obserwowany również zimą, np.: 21 III 2012 – kilka osobników żerujących na wierzbach (MS).
- Pokląskwa** *Saxicola rubetra* (Linnaeus 1758) – Prawdopodobnie lęgowa. Pojedyncze obserwacje ptaków, m.in. ponad Parkiem Górnym. Nie potwierdzono lęgów na opisywanym terenie, ale stwierdzano rewiry w jego niedalekim sąsiedztwie.
- Kląskawka** *Saxicola torquata* (Linnaeus 1758) – Przelotny. Kilka obserwacji pojedynczych ptaków głównie podczas wiosennej migracji, kiedy to w mieszanych stadkach wraz z innymi drozdami zatrzymują się żerując na odsłoniętych spod śniegu łąkach i trawnikach, np.: 28 III 2000 – 2 osobniki (PA).
- Pleszka** *Phoenicurus phoenicurus* (Linnaeus 1758) – Lęgowa. Lęgi tego gatunku (1–3 par) stwierdzano najczęściej w budkach wywieszanych w parku dworskim.
- Kopciuszek** *Phoenicurus ochruros* (S.G. Gmelin 1774) – Lęgowy. 2–4 pary gnieździą się w zakamarkach budynków w obrębie parku dworskiego.
- Rudzik** *Erithacus rubecula* (Linnaeus 1758) – Lęgowy i sporadycznie zimujący. Do kilkunastu par gnieździ się na całym omawianym terenie.
- Pięgża** *Sylvia curruca* (Linnaeus 1758) – Lęgowa. Na terenie parku dworskiego gnieździą się 2–3 pary. W rejonie Chabówki spotykana rzadko.
- Kapturek** *Sylvia atricapilla* (Linnaeus 1758) – Lęgowa. Kilkanaście par gnieździ się na całym omawianym terenie.
- Cierniówka** *Sylvia communis* Latham 1787 – Lęgowa. Obserwowana na zarośniętych miedzach powyżej Parku Górnego, na terenie sadów w Parku Dolnym, a także na obrzeżach zadrzewień na Chabówce. Liczebność ocenia się na 3–5 par.
- Gajówka** *Sylvia borin* (Boddaert 1783) – Lęgowa. Kilka par gnieździ się w zaroślach i zadrzewieniach w obrębie omawianego terenu.
- Świstunka** *Phylloscopus sibilatrix* (Bechstein 1793) – Lęgowa. Na omawianym terenie gnieździ się 2–4 par. Stwierdzana głównie w drzewostanie na zboczach Chabówki. Pojedyncze obserwacje zdarzały się w parku dworskim.
- Piecuszek** *Phylloscopus trochilus* (Linnaeus 1758) – Lęgowy. W parku dworskim i w jego bezpośrednim sąsiedztwie stwierdza się 5–10 rewirów. Występuje głównie na obrzeżach zadrzewień.
- Pierwiosnek** *Phylloscopus collybita* (Vieillot 1887) – Lęgowy. Stwierdzono kilka do kilkunastu rewirów tego gatunku, głównie na obrzeżach zadrzewień w strefie ekotonowej.
- Zaganiacz** *Hippolais icterina* (Vieillot 1817) – Lęgowy. 3–6 par gnieździ się głównie w obrębie parku dworskiego. Rzadziej spotykany w zadrzewieniach na Chabówce.
- Łozówka** *Acrocephalus palustris* (Bechstein 1798) – Prawdopodobnie lęgowa. Pojedyncze obserwacje śpiewających samców odnotowano w pobliżu Parku Górnego oraz stawów w latach 2000–2002 (PA).
- Strumieniówka** *Locustella fluviatilis* (Wolf 1810) – Prawdopodobnie lęgowa. Pojedyncze obserwacje śpiewających samców: 1 VI 2011 r. na skraju Parku Dolnego od strony Porębianki (JL); 30 i 31 V 2011 – 1 osobnik słyszany na łące poniżej zadrzewień na Chabówce (MS).
- Świerszczak** *Locustella naevia* Boddaert 1783 – Prawdopodobnie lęgowy. Stwierdzony na terenach otwartych powyżej Parku Górnego: 15 V 2011 – 1 osobnik (JL); 4 VI 2011 – 1 osobnik (JL).
- Muchołówka szara** *Muscicapa striata* (Pallas 1764) – Lęgowa. 4–8 par gnieździ się głównie na terenie parku dworskiego w naturalnych półdziuplach, szczelinach budynków i budkach lęgowych.
- Muchołówka białoszyja** *Ficedula albicollis* (Temminck 1815) – Prawdopodobnie lęgowa. W latach 2010–2012 obserwowano śpiewające samce w okresie lęgowym głównie w rejonie Parku Dolnego, ale nie potwierdzono gniazdowania, np.: 10 V 2010 – samiec śpiewający przy dziupli (PA); 17 V 2012 – 2 samce (MS); 21 V 2012 – samiec na budce lęgowej (MS).
- Raniuszek** *Aegithalos caudatus* (Linnaeus 1758) – Lęgowy i zimujący. W okresie lęgowym stwierdza się 2–4 pary. Występują głównie na terenie parku dworskiego. W zimie koczuje w stadkach po kilka osobników.
- Bogatka** *Parus major* Linnaeus 1758 – Lęgowa i zimująca. Co najmniej kilkanaście par gnieździ się w budkach lęgowych oraz naturalnych dziuplach na całym omawianym terenie.

- Modraszka** *Cyanistes caeruleus* Linnaeus 1758 – Lęgowa i zimująca. Kilkanaście par gnieździ się w budkach lęgowych oraz naturalnych dziuplach na całym omawianym terenie.
- Sosnowka** *Periparus ater* Linnaeus 1758 – Lęgowa i zimująca. W drzewostanie na stokach Chabówki gnieździ się 2–4 par. Sporadycznie zdarzają się lęgi w parku dworskim.
- Czubatka** *Lophophanes cristatus* Linnaeus 1758 – Zalutująca i sporadycznie zimująca. Pojedyncze obserwacje odnotowano poza sezonem lęgowym, np.: 18 II i 10 III 2012 – 1 osobnik przy karmniku (ES).
- Czarnogłówna** *Poecile montanus* Conrad von Baldenstein 1827 – Lęgowa i zimująca. Stwierdzono kilka par.
- Sikora uboga** *Poecile palustris* Linnaeus 1758 – Lęgowa i zimująca. Obserwowano kilka par.
- Kowalik** *Sitta europaea* Linnaeus 1758 – Lęgowy i zimujący. 5–10 par gnieździ się na całym omawianym terenie.
- Pełzacz leśny** *Certhia familiaris* Linnaeus 1758 – Lęgowy i zimujący. 4–8 par gnieździ się na całym omawianym terenie.
- Pełzacz ogrodowy** *Certhia brachydactyla* C. L. Brehm 1820 – Lęgowy i zimujący. 3–5 par gnieździ się głównie na terenie parku dworskiego.
- Wilga** *Oriolus oriolus* (Linnaeus 1758) – Zalutująca. Pojedyncze ptaki pojawiają się najczęściej w maju i czerwcu, ale nie potwierdzono gniazdowania.
- Gąsiorek** *Lanius collurio* Linnaeus 1758 – Lęgowy. 2–4 par gnieździ się w obrębie parku dworskiego i w jego bezpośrednim sąsiedztwie. Lęgowy również na Chabówce, ale na terenach otwartych poza omawianą enklawą GPN.
- Srokosz** *Lanius excubitor* Linnaeus 1758 – Zalutujący i sporadycznie zimujący. Pojedyncze ptaki obserwuje się głównie zimą, np.: 10 III 2007 – 1 osobnik powyżej Parku Górnego (PA); 1 II 2010 – 1 osobnik na Chabówce (JL).
- Kruk** *Corvus corax* Linnaeus 1758 – Zalutujący i sporadycznie zimujący. Cykliczne obserwacje ptaków, głównie w rejonie Chabówki.
- Kawka** *Corvus monedula* Linnaeus 1758 – Lęgowa i sporadycznie zimująca. Na terenie parku podworskiego gnieździ się 1–3 par. Gniazda zakładają najczęściej w kominach budynku dawnej oficyny, ale stwierdzono również lęgi w naturalnych dziuplach, np.: 15 IV 2000 – gniazdo w kasztanowcu (PA).
- Wrona siwa** *Corvus cornix* Linnaeus 1758 – Zalutująca i sporadycznie zimująca. Pojedyncze ptaki obserwuje się sporadycznie na omawianym terenie zarówno w okresie lęgowym, jak i w zimie.
- Gawron** *Corvus frugilegus* Linnaeus 1758 – Lęgowy i sporadycznie zimujący. Kolonia gawronów znajdowała się na terenie parku dworskiego już na początku lat 80. XX wieku. W 2000 roku w samym parku stwierdzono 217 gniazd, a kolejne kilkadziesiąt znajdowało się poza jego granicami. W ciągu następnych lat liczba gniazd stopniowo malała: 2001 – 194 gniazda, 2002 – 142 (PA). Przełomowym momentem był 2004 rok, kiedy to ptaki na wiosnę nie wróciły do kolonii.
- Sroka** *Pica pica* (Linnaeus 1758) – Lęgowa i zimująca. Kilka lat temu gnieździła się w parku dworskim. Obecnie obserwuje się tylko ptaki zalutujące. Gniazda znajdują się w zakrzewieniach śródpolnych w niedalekim sąsiedztwie parku.
- Sójka** *Garrulus glandarius* (Linnaeus 1758) – Lęgowa i zimująca. Na omawianym terenie występują 1–2 pary. Gnieźdzenie stwierdzono w drzewostanie na Chabówce i w Parku Górnym.
- Orzechówka** *Nucifraga caryocatactes* (Linnaeus 1758) – Zalutująca i sporadycznie zimująca. Najczęściej obserwowana w okresie jesiennym, kiedy przylatuje na teren parku i okolicy w poszukiwaniu orzechów.
- Szpak** *Sturnus vulgaris* Linnaeus 1758 – Lęgowy. Licznie gniazduje (25–40 par) głównie na terenie parku dworskiego. Zajmuje zarówno wywieszane budki, jak i naturalne dziuple. W niektórych latach stwierdzano nawet po 4 zajęte dziuple w jednym drzewie.
- Mazurek** *Passer montanus* (Linnaeus 1758) – Lęgowy i sporadycznie zimujący. W 2002 r. jedna para założyła gniazdo w szczelinie budynku dyrekcji GPN (PA). Stwierdzono także gnieźdzenie się w budce lęgowej w Parku Dolnym (PA).
- Wróbel** *Passer domestica* (Linnaeus 1758) – Zalutujący. Pojedyncze obserwacje ptaków przy budynku dyrekcji GPN: 21 VI 2000 – widziany 1 osobnik (PA); 12 XI 2012 – słyszany 1 osobnik (MR). Nie stwierdzono gniazdowania.
- Zięba** *Fringilla coelebs* Linnaeus 1758 – Lęgowa i sporadycznie zimująca. 20–30 par gnieździ się na całym omawianym terenie.

Jer *Fringilla montifringilla* Linnaeus 1758 – Przelotny i sporadycznie zimujący. Stadka do kilkunastu osobników pojawiają się w okresie przelotów i w zimie. Często wraz z innymi ptakami korzystają z pokarmu wykładanego w karmnikach.

Dziwonía *Carpodacus erythrinus* (Pallas 1770) – Łęgowa. 1–2 pary stwierdzano w Parku Dolnym w pobliżu Porębianki.

Gil *Pyrrhula pyrrhula* (Linnaeus 1758) – Prawdopodobnie łęgowy i zimujący. Rzadko obserwowany w sezonie łęgowym. Może gnieździć się w drzewostanie na Chabówce. Znacznie częściej spotykany w okresie zimowym w grupach po kilka osobników.

Szczygieł *Carduelis carduelis* (Linnaeus 1758) – Łęgowy i sporadycznie zimujący. 4–7 par gnieździ się głównie na terenie parku dworskiego. Rzadziej spotykany w drzewostanie na Chabówce. Pojedyncze osobniki obserwowano w okresie zimowym.

Czyż *Carduelis spinus* (Linnaeus 1758) – Zalatujący i zimujący. Spotykany przede wszystkim w okresie zimowym. Stadka nawet po kilkadziesiąt osobników odwiedzają miejsca dokarmiania.

Makolągwa *Carduelis cannabina* (Linnaeus 1758) – Łęgowa. 1–2 pary gniazdujące na terenie parku dworskiego.

Dzwoniec *Carduelis chloris* (Linnaeus 1758) – Łęgowy i zimujący. 3–5 par gnieździ się na terenie parku dworskiego. W okresie zimowym liczne stadka (nawet po kilkadziesiąt osobników) odwiedzają miejsca dokarmiania.

Kulczyk *Serinus serinus* (Linnaeus 1766) – Łęgowy. Gnieździ się w liczbie 3–6 par, głównie na terenie parku dworskiego.

Krzyżodziób świerkowy *Loxia curvirostra* Linnaeus 1758 – Zalatujący. Pojedyncza obserwacja kilku osobników w parku dworskim.

Grubodziób *Coccothraustes coccothraustes* (Linnaeus 1758) – Łęgowy i zimujący. 3–5 par od wielu lat gnieździ się na omawianym terenie. W okresie zimowym często pojawia się przy karmnikach, niekiedy w stadkach po kilkadziesiąt osobników.

Potrzeszcz *Emberiza calandra* Linnaeus 1758 – Prawdopodobnie łęgowy. Jeden śpiewający samiec obserwowany w niedalekim sąsiedztwie enklawy, na górze Potackowej: 20 VI 2011 – śpiewający samiec (MS); 3 V 2012 – śpiewający samiec (MS).

Trznadel *Emberiza citrinella* Linnaeus 1758 – Łęgowy i zimujący. 4–6 par gniazduje głównie w zarastających miedzach powyżej Parku Górnego oraz na skraju drzewostanu na Chabówce. Zimą spotykany zazwyczaj w grupach po kilka osobników.

DYSKUSJA

Niemal całą powierzchnię kompleksu głównego Gorczańskiego Parku Narodowego porastają różnego typu drzewostany. W reglu dolnym dominują buczyny oraz bory jodłowo-świerkowe, natomiast regiel górny zajmują świerczyny. Niespełna 5% powierzchni stanowią antropogeniczne polany reglowe. Stwierdzono tutaj 106 gatunków ptaków, z czego co najmniej 80 można uznać za łęgowe lub prawdopodobnie łęgowe. W przeważającej części są to gatunki typowo leśne. Jedynie kilka związanych jest ściśle ze wspomnianymi terenami otwartymi lub półotwartymi, np.: siwerniak, świergotek łąkowy, świergotek drzewny, derkacz, pokląskwa, gąsiorek, cierniówka i piegża.

Zupełnie inny charakter ma opisywana enklawa w Porębie Wielkiej. Ten niewielki fragment Parku wpisuje się w krajobraz charakterystyczny dla strefy pogórza, czyli teren pagórkowaty porzecinany dolinami rzecznyymi z mozaiką pól uprawnych, łąk, pastwisk, zadrzewień śródpolnych, sadów i osiedli ludzkich. Znaczne zróżnicowanie siedliskowe pociąga za sobą dużą różnorodność gatunkową ptaków. Okazuje się, że na powierzchni niespełna 25 ha stwierdzono do tej pory 106 gatunków, z których 67 uznano za łęgowe lub prawdopodobnie łęgowe. Szereg z nich występuje tylko w strefie pogórza i nie gnieździ się w obrębie głównego kompleksu. Przyjmując, że dla całego terenu GPN lista stwierdzonych gatunków ptaków obejmuje 136 pozycji, a wśród nich 106 jest łęgowych lub prawdopodobnie łęgowych, to ten niewielki obszar parkowo-rolniczy wzbogaca listę ptaków łęgowych o 26 gatunków. Należą do nich: nurogęś, kuropatwa, bażant, krętogłów, dzięciołek, dzięcioł zielony, sierpówka, szpak, łożówka, strumieniówka, pełzacz ogrodowy, raniuszek, kwiczoł, pokrzewka ogrodowa, zaganiacz, sroka, kawka, gawron, mazurek, szczygieł, kulczyk, dzwoniec, trznadel, potrzuszcz, makolągwa i dziwonía.

Wśród gatunków lęgowych dominują: szpak, zięba, kapturka, bogatka, modraszka, rudzik, nieco mniej liczne są: pierwiosnek, kowalik, kwiczoł, śpiewak i kos. Pod względem sposobu gnieźdzenia się najliczniejszą grupę stanowią ptaki zakładające gniazda w dziuplach i półdziuplach. Stwierdzono ich tutaj 21, co stanowi blisko 32% wszystkich gatunków lęgowych. Wiekowe zadrzewienia parku dworskiego zapewniają dużą dostępność schronień i miejsc lęgowych dla tej grupy ptaków, o czym może świadczyć niewielkie wykorzystanie wywieszonych budek lęgowych, które wynosi około 20%. Liczną grupę (18 gatunków) tworzą również ptaki budujące gniazda otwarte, położone wyżej nad ziemią, zwykle w strefie koron drzew lub w górnej warstwie podszytu. Stanowią one około 27% gatunków lęgowych. Nieco mniejszy udział, blisko 21%, mają ptaki gnieźdzące się nisko w strefie krzewów lub wyższej roślinności zielnej (15 gatunków). Ostatnią grupę (11 gatunków) stanowią ptaki zakładające gniazda na ziemi, których udział wśród gatunków lęgowych wynosi 16%. Występują tutaj również dwa gatunki: kopcuszek i pliszka siwa, których lęgi stwierdzano tylko w obrębie budynków znajdujących się w parku dworskim. W takich miejscach fakultatywnie gnieździły się także inne ptaki, np.: bogatka, muchołówka szara, mazurek lub kawka.

W przeciągu ostatnich 10 lat skład gatunkowy awifauny lęgowej nie ulegał większym zmianom, co prawdopodobnie wiąże się ze stabilnością siedlisk. Drzewostany na zboczach Chabówki pozostawione są od lat bez znaczącej ludzkiej ingerencji. Natomiast prace porządkowo-konserwatorskie prowadzone w międzyczasie na terenie parku dworskiego, mogły mieć wpływ, nie tyle na skład gatunkowy ptaków, ile na liczebność niektórych ich grup. W 2009 roku w zadrzewieniach parku dokonano w kilku miejscach redukcji krzewów oraz drzew w strefie podrostu i podszytu, a w 2010 roku zredukowano korony starych drzew na terenie całego parku. Prawdopodobnie wpłynęło to na zmniejszenie liczebności ptaków gnieźdzących się w strefie krzewów oraz w pewnym stopniu tych, zakładających gniazda w koronach drzew.

Gatunkiem, który pojawił się ostatnio w parku dworskim jest nurogęś. Od 2008 r. corocznie gnieźdzą się tutaj 2–3 pary. Zajmują dziuple w starych lipach lub wiązach. W ostatnim dziesięcioleciu obserwuje się znaczną ekspansję tego gatunku

w Polsce; m.in. zasiedla on coraz liczniej dolinę Raby (Kajtoch, Piestrzyńska-Kajtoch 2005; Kajtoch i in. 2005; obserwacje własne). W ostatnich latach poczyniono również pierwsze obserwacje trzech innych gatunków. Na terenie parku dworskiego w latach 2010–2012 stwierdzano muchołówkę białoszyją. Ptaki pojawiały się w okresie lęgowym (były to zazwyczaj śpiewające samce), ale nie potwierdzono pewnego gniazdowania. Zadrzewienia parkowe wydają się być odpowiednim miejscem dla tego gatunku. Stwierdzono także strumieniówkę przy granicy parku dworskiego od strony rzeki Porębianki oraz w pobliżu drzewostanu na Chabówce. Śpiewającego samca słyszano w maju i w czerwcu 2011 roku. W kolejnym sezonie lęgowym występowania tego gatunku już nie potwierdzono. Ostatnim gatunkiem, prawdopodobnie lęgowym, który zaobserwowano dopiero w ostatnich latach jest świerszczak. Śpiewającego samca słyszano nad Parkiem Górnym w maju i czerwcu 2011 roku.

W ostatnim dziesięcioleciu z omawianego terenu wycofał się gawron. Kolonia założona prawdopodobnie na początku lat 80. XX wieku w dużej części znajdowała się w obrębie Parku Dolnego. Kiedy rozpoczęto jej monitoring w 2000 roku na terenie parku dworskiego znajdowało się blisko 220 gniazd. Dodatkowo ptaki zajmowały drzewa wzdłuż alei jaworowej, prowadzącej w kierunku Niedźwiedzia, a także w olszynach nad Porębianką i przy ujściu potoku Konina w Niedźwiedziu. Łącznie w tym rejonie stwierdzono wówczas ponad 400 gniazd. W kolejnych latach ich liczba sukcesywnie malała, aż wreszcie w roku 2004 kolonia przestała istnieć. Ptaki na wiosnę nie wróciły do swoich gniazd. Jedną z przyczyn mogło być płoszenie ptaków w okresie lęgowym. W ostatnich latach obserwuje się lokalny spadek liczebności tego ciągle jeszcze pospolitego w Polsce gatunku. Jako jedną z głównych przyczyn tego zjawiska podaje się zmiany w sposobie użytkowania ziemi (Hordowski 1989; Chylarecki, Jawińska 2007; Neubauer i in. 2011; Tobółka i in. 2011).

Na omawianym terenie prowadzono również obserwacje w okresie zimowym, w którym stwierdzono ponad 50 gatunków, z czego 30 zaliczono do gatunków zimujących, a 25 do sporadycznie zimujących. Na terenie parku podworskiego znajdują się miejsca dokarmiania ptaków. W 3–4 karmnikach wystawiany jest głównie słonecznik. Wpływa to w

znaczny sposób na tworzenie się licznych zgrupowań ptaków. W zależności od roku udział poszczególnych gatunków bywał różny, ale zazwyczaj najliczniej pojawiały się w takich miejscach: dzwonec, czyż, bogatka, modraszka, grubodziób, znacznie mniej liczne były: sikora uboga, czarnogłówka, jer, gil, kos, sójka i dzięcioł duży. Grupowanie się ptaków wróblowatych wykorzystują ptaki szponiaste. Stałym bywalcem okolic karmników był krogulec, znacznie rzadziej obserwowano tutaj jastrzębia. Oprócz jera, gościem z dalekiej północy zalatującym w Gorce jest jemiołuszka. W niektórych latach ptaki te nie pojawiały się wcale lub szybko przelatywały dalej na południe, w innych znowu koczowały w tej okolicy przez większą część zimy w stadkach liczących od kilkudziesięciu do nawet 200 osobników. Ptaki te chętnie odwiedzają sady w poszukiwaniu pozostawionych owoców, najczęściej jabłek.

Tereny otwarte na górze Chabówka są dobrym miejscem do polowania dla ptaków szponiastych, również zimą. Oprócz wspomnianych już krogulca i jastrzębia, spotykano tutaj myszołowa, pustułkę, myszołowa włochatego, a także orła przedniego, którego rewir najwyraźniej obejmują również tereny przyległe do parku dworskiego. W jego pobliżu nad Porębianką spotyka się w zimie m.in. krzyżówkę, czaplę siwą, zimorodka oraz pluszcza. Tego ostatniego w obrębie samego parku dworskiego jak do tej pory nie stwierdzano.

PODZIĘKOWANIA

Autorzy dziękują Marioli Stefanik, Ewie Strauchmann, Markowi Rucińskiemu oraz Kazimierzowi Chwistkowi za udostępnienie swoich obserwacji z terenu parku dworskiego i jego otoczenia.

PIŚMIENNICTWO

Armatys P. 2002. Występowanie i preferencje siedliskowe świergotków *Anthus* na terenach otwartych Gorczańskiego Parku Narodowego. *Parki Narodowe i Rezerwy Przyrody* 21,2: 207–223.

Armatys P. 2006. Ptaki w ekosystemach Parku. [W:] W. Różański, P. Czarnota, M. Stefanik, J. Tomaszewicz (red.) *Gorczański Park Narodowy. 25 lat ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego*: 175–187. *Gorczański Park Narodowy, Poręba Wielka*.

Armatys P. 2010. Gorce. [W:] T. Wilk, M. Jujka, J. Krogulec, P. Chylarecki (red.) *Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce: xx-xx*. *Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Marki*.

Bashta A.T. 2002. Wpływ użytkowania gospodarczego na zgrupowania ptaków górskich łąk w Gorcach (Beskidy Zachodnie, Polska) i Beskidach Skolskich (Beskidy Wschodnie, Ukraina). *Roczniki Bieszczadzkie* 10: 153–167.

Chylarecki P., Jawińska D. 2007. Monitoring pospolitych ptaków lęgowych – Raport z lat 2005–2006. *Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Warszawa*.

Dobrowolski K. 1927. Z przeszłości Poręby Wielkiej. [W:] L. Piotrowicz (red.) *Księga Pamiątkowa Towarzystwa Kolonii Wakacyjnych dla uczniów gimnazjów m. Krakowa 1902–1927*: 174–178. *Kraków*.

Głowaciński Z. 1991. Ekologiczny zarys awifauny zlewni Kamienicy w Gorcach i Beskidzie Wyspowym (Karpaty Zachodnie). *Ochrona Przyrody* 49,2: 175–196.

Hordowski J. 1989. Gawron *Corvus frugilegus* w południowo-wschodniej części województwa przemyskiego. *Notatki Ornitologiczne* 30: 21–36.

Kajtoch Ł., Piestrzyńska-Kajtoch A. 2005. Zasiadanie dorzecza Raby przez nurogęsia *Mergus merganser*. *Notatki Ornitologiczne* 46,4: 243–246.

Kajtoch Ł., Baziak T., Mazgaj S., Piestrzyńska-Kajtoch A. 2010. Ekspansja nurogęsi *Mergus merganser* w zachodnich Karpatach w latach 1999–2009. *Ornis Polonica* 4: 302–304.

Kozłowski J. 1974. Liczebność i rozmieszczenie ptaków w Rezerwacie „Turbacz” w Gorcach. *Ochrona Przyrody* 39: 245–276.

Loch J. 1992. Pierwsze stwierdzenie lęgu siwerniaka *Anthus spinoletta spinoletta* w Gorcach. *Parki Narodowe i Rezerwy Przyrody* 11,4: 99–103.

Loch J. 1997. Gnieźdzenie się sowy uszatej *Asio otus* na ziemi. *Chrońmy Przyrodę Ojczystą* 3: 93–99.

Loch J. 2010. Park podworski Hrabców Wodzickich – Góra Chabówka. Ścieżka edukacyjna. *Gorczański Park Narodowy, Poręba Wielka*.

Neubauer G., Sikora A., Chodkiewicz T., Cenian Z., Chylarecki P., Archita B., Betleja J., Rohde Z., Wieloch M., Woźniak B., Zieliński P., Zielińska M. 2011. Monitoring populacji ptaków Polski w latach 2008–2009. *Biuletyn Monitoringu Przyrody* 8,1: 1–40.

Nowak D. 2003. Agresywne zachowania dzięcioła dużego *Dendrocopos major* i dzięcioła białogrzbietego *D. leucotos* wobec dzięcioła trójpalczastego *Picoides tridactylus*. *Notatki Ornitologiczne* 44: 57.

- Rychlikowa I. 1960. Klucz wielkoporębski Wodzickich w drugiej połowie XVIII wieku. Studia z historii społeczno-gospodarczej Małopolski 4. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Instytut Historii PAN, Wrocław – Warszawa.
- Świerż-Zaleski T. 1930. Rezerwat leśny w Gorcach imienia Władysława Orkana. Ochrona Przyrody 10: 59–63.
- Tobółka M., Szymański P., Kuźniak S., Maćkowiak S., Kaczmarek S., Maliczak J., Michalak W., Ratajczak J., Sieracki P., Stępniewski J. 2011. Spadek liczebności populacji lęgowej gawrona *Corvus frugilegus* na Ziemi Leszczyńskiej. Ornis Polonica 52: 107–116.

SUMMARY

The Gorce National Park (GNP) consists of main area covering 6800 ha and some smaller enclaves located around the main complex border (Fig. 1). The total area of the Park exceeds 7000 ha. So far 136 bird species have been recorded there including 106 breeding or probable breeding.

Most of the published information concerning the bird fauna of the GNP include data from the main area complex. Only spare data concerned the birds observed in the Poręba Wielka enclave, located a few kilometers of N from the main complex border.

The aim of this paper was to summarize actual survey data about the enclave's avifauna. The enclave area (25 ha) consists of monumental Wodzicki's Park including remnants of an old-growth deciduous forest, old orchard, meadows and field afforestations, as well as a small woodland on slopes of the Chabówka hill (Fig. 2). The habitat mosaic determines very rich bird fauna. The present survey showed 106 bird species permanently or only occasionally leaving there. 67 from them were regar-

ded as breeding or probably breeding ones. Many species are confined to habitats of lower mountain elevations (foothills), and from this reason they were never observed in the main mountain area of the Park. Summarizing, 26 new species for avifauna of the GNP have been reported here, including: *Acrocephalus palustris*, *Aegithalos caudatus*, *Carduelis cannabina*, *C. carduelis*, *Carpodacus erythrinus*, *Certhia brachydactyla*, *Corvus frugilegus*, *C. monedula*, *Chloris chloris*, *Dendrocopos minor*, *Emberiza calthra*, *E. citrinella*, *Hippolais icterina*, *Jynx troquilla*, *Locustella fluviatilis*, *Mergus merganser*, *Passer montanus*, *Perdix perdix*, *Phasianus colchicus*, *Pica pica*, *Picus viridis*, *Serinus serinus*, *Streptopelia turtur*, *Sturnus vulgaris*, *Sylvia borin*, *Turdus pilaris*.

The most common breeding birds were: *Eritacus rubecula*, *Fringilla coelebs*, *Parus caeruleus*, *P. major*, *Sturnus vulgaris*, *Sylvia atricapilla*, and slightly less abundant were: *Phylloscopus collybita*, *Sitta europaea*, *Turdus merula*, *Turdus philomelos*, *Turdus pilaris*. Among them, 21 species (32% of all breeding avifauna of this GNP enclave) preferred nests in tree hollows or semi-hollows. Further 18 species (27%) built their open nests in tree crowns or upper parts of shrubs. The group of 15 species nesting in the shrub zone or higher herb layer consisted of 21% of the breeding birds. The last group, 11 species (16%) built the nest on the ground.

During the last 15 years, the bird diversity have not changed significantly. The new findings are confined to *Mergus merganser*, which is breeding since 2008, as well as *Locustella fluviatilis* and *Locustella naevia* recorded for the first time in 2011. Only one species, *Corvus frugilegus*, has recently completely disappeared from this area.

During the winter surveys, 50 bird species were observed. Among them 30 are regarded as wintering and 25 species as occasionally wintering.